

Zbirožská vrchovina

sobota 18. června 2011

Odjezd: v 6:00 hod. od hlavního vlakového nádraží Pardubice (od předzahrádky restaurace La Rocket).

Trasa autobusu: Pardubice – rychlodráha směr Opatovice n. L. – dálnice směr Praha – jižní okruh – dálnice směr Plzeň – za Zdicemi exit 28 - mírně vpravo na silnici II. třídy 605 směr Zdice, pak po asi 400 m vlevo na silnici III. třídy do obce **Hředle**, k červené turistické značce (175 km, 2 hod.). Zde **vystoupí 1., 2. a 3. skupina**.

Autobus pokračuje do obce **Točnín** (+5 km, + 6 min.). Zde **vystoupí 4. skupina a autobus čeká na návrat skupin 3. a 4.**

Po návratu 3. a 4 skupiny přejezd do **Zbirohu** (+13 km, +18 min.), kde **na červené turistické značce** najde vhodné parkoviště (nejlépe v blízkosti kostela sv. Mikuláše) a čeká. Po příchodu všech turistů odjezd J směrem na dálnici a návrat do **Pardubic** (+182 km, +2 hod).

Celkem: asi 375 km

Předpokládaný odjezd zpět: v 18:00 hod. ze Zbirohu.

Předpokládaný návrat do Pardubic: po 20 hod.

Trasy jednotlivých pěších skupin:

3. skupina

Z obce Hředle [1](285 m n. m.) po **červené zn.** společně se žlutou zn. JZ, pak SZ a po odbočení žluté zn. na Zámecký vrch pouze po **červené zn.** JZ, úbočím Zámeckého vrchu na hrad Točnín [2](440 m n. m., 3,5 km). Prohlídka zříceniny hradu (asi 50 min.). Dále po **červené zn.** k hradu Žebrák [3](338 m n. m., 4 km). Prohlídka hradu (asi 30 min) a sestup do obce Točnín [4](4,5 km). Nástup do autobusu a **společně se 4. skupinou** přejezd do Zbirohu [5]. Prohlídka města, zámeckého parku a zámku. **Celkem 4,5 km** bez prohlídek + prohlídka podle výběru.

4. skupina

Z obce Točnín [4] po **červené zn.** S na hrad Žebrák [3](0,5 km). Prohlídka hradu (asi 30 min.). Dále po **červené zn.** SV na hrad Točnín [2](1 km). Prohlídka zříceniny hradu (asi 50 min.). Návrat stejnou cestou k autobusu (2 km) a **společně se 3. skupinou** přejezd do Zbirohu [5]. Prohlídka města, zámeckého parku a zámku. **Celkem 2 km** bez prohlídek + prohlídka podle výběru.

2. skupina

V obci Točnín pokračuje stále po **červené zn.** Z k ukazateli pod Holým vrchem (8 km), ke křižovatce se zelenou zn. Na Chrástech (9,5 km), obcí Týček [6](12,5 km) do Zbirohu [5](15 km). Prohlídka města, zámeckého parku a zámku. **Celkem 15 km** bez prohlídek + prohlídka podle výběru.

1. skupina

Ve Zbirohu pokračuje po **červené zn.** okolo zámku, Čertovy skály [7](566 m, 18,5 km), dále SZ na křižovatku se žlutou zn. (19 km). Odtud po **žluté zn.** S přejde na zelenou zn. (19,5 km) a po **zelené zn.** SV vystoupí na Světovinu [8](560 m, 20 km). Pokračuje po **zelené zn.** JV do Zbirohu [5](22,5 km). **Celkem 22,5 km** bez prohlídek.

Mapa: zelená edice (1:50 000) KČT č. 34 Brdy a Rokycansko, 4. vydání 2009.

Cena: členové dospělí 250 Kč, děti 120 Kč, ostatní 300 Kč.

Přihlášky: přijímá Dagmar Ehrenbergerová, e-mail do zaměstnání: ehrenbergerova@szs.pardubice.cz, telefon do práce 466 050 217, mobil 739 569 070. Při odhlášení od 14. dne před termínem akce a při nedostavení se k autobusu zaplatí každý stanovenou cenu v plné výši.

Trasy připravil a výlet vede: doc. Ing. Josef Kotyk, CSc.

Místopis

[1] **Hředle (285 m n. m.)**. Obec se nachází v J části Chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko. První známá písemná zpráva o Hředlích je již z r. 1336, kdy se připomínají jako ves patřící Žebráku. Jelikož obec patřila k panství žebráckému a později točnickému, měnila se vrchnost podle toho, do kterých rukou zmíněná panství přecházela. Posledním držitelem panství byl od r. 1879 Colloredo-Mansfeld. O osudech obce v minulosti je málo zpráv. V r. 1628 si zde postavil točnický hejtman Josef Vodopius z Vrchník vysokou pec. Surové železo zpracovával v hamrech v Popovicích. V r. 1684 byla na místě staré vysoké pece postavena nová vysoká pec, která byla zrušena až v r. 1817. V napoleonských válkách trpěla obec častými průchody vojsk. V období 1809 – 1816 prošlo vojsko obcí více než padesátkrát. V r. 1812 zde byli ubytováni zajatci, r. 1813 táhli Hředlemi také Francouzi a Rusové. Krajina je

1951 - 2011

Strana 1 (celkem 7)

1951 - 2011

60 let nepřetržité činnosti KČT SLOVAN PARDUBICE

www.kct-slovan-pardubice.info

využívána především pro zemědělskou výrobu. Lesy jsou zastoupeny na většině katastrálního území, především v jeho V a S části. Stěžejní funkcí obce je zemědělství, střední a drobné podnikání a také bydlení a rekreace.

[2] **Hrad Točnick (440 m n. m.)** se dominantně vypíná na J okraji křivoklátských lesů. Točnick je příkladem práce dvorské stavební huti krále Václava IV. a tvoří přechodový článek mezi českou hradní a zámeckou architekturou. Vystavěním Točnicku v těsné blízkosti dolního hradu Žebrák vzniklo nejmajestátnější a dodnes nejzachovalejší souhradí u nás. Hrady se nacházejí nad obcí Točnick, nedaleko města Žebrák.

Točnick stojí na staré zemské stezce spojující kdysi Prahu s Bavorskem a patří mezi nejmladší, ale zároveň nejrozlehlejší české hrady. Točnick patří spolu se sousedním hradem Žebrákem a dnes již téměř zaniklým Novým hradem u Kunratic k nejvýznamnějším hradním stavbám Václavovy éry.

Po požáru svého hradu Žebráku v r. 1395 se Václav IV. rozhodl vybudovat na vrcholu téhož křemencového hřebene nové reprezentativní a bezpečné sídlo – Točnick. Nad Žebrákem ční o 100 m výše a vzdálen je od něj sotva 0,5 km. Hrad se stavěl pravděpodobně v letech 1398 – 1401 a jeho budování probíhalo velmi rychle, jak o tom svědčí Václavův první pobyt na Točnicku v r. 1398. Dokladem výjimečného postavení Točnicku mezi královskými sídly je skutečnost, že v r. 1400 uložil Václav IV. na tomto hradě část královského pokladu i to, že r. 1409 zde byl projednáván spor o Pražskou univerzitu a vyhlášen Dekret kutnohorský.

Slavná kapitola historie Točnicku však netrvala dlouho. Již od r. 1413 dával Václav přednost Novému hradu u Kunratic a Točnick postupně opustil, rovněž jeho nástupce král Zikmund nejevil o toto sídlo velký zájem. Smrtí Václava IV. přišel hrad také o královský poklad a byl dán do zástavy. V letech 1425 a 1430 odolal úspěšně dvojímu husitskému obléhání, ale následně mu po stavební stránce nebyla věnována žádná péče. Hrad pak střídal různé držitele. Když se v r. 1522 zřítíl most nad příkopem, rozhodl se jeho tehdejší majitel Jan z Vartenberka k rozsáhlé přestavbě. V letech 1534 – 1543 se uskutečnila první etapa renesančních úprav. Ze Z strany nechal Jan z Vartenberka prorazit nový vstup a kolem této brány dal postavit nové předsunuté opevnění (barbakán). Také povolal kutnohorské havíře k vyhloubení studny. Toto 72 m hluboké dílo vytvořené v tvrdé skalní hornině zaslouží bezesporu obdiv. Další majitelé hradu – Krajířové z Krajku – se věnovali hledání pověstného hradního pokladu na blízkém Žebráku více nežli údržbě sídla. A tak na vartenberské úpravy navázal až Jan starší z Lobkowicz. Rod Lobkowiczů vlastnil Točnick v letech 1552 - 1594 a za jeho správy byla provedena sgrafitová výzdoba velkého paláce, příčného křídla a věže. Na dalších tři sta let připadl Točnick opět české koruně; spravovali ho hejtmani, hrad přišel o své výjimečné postavení, tím se ztratila motivace k jeho nákladné údržbě a objekt postupně chátral. R. 1600 se dočkal své poslední významné události - přenocoval zde císař Rudolf II. Později hrad sloužil jako vězení pro nebezpečné zločince a za třicetileté války jako útočiště místnímu obyvatelstvu. Od r. 1674 již bydlel na Točnicku pouze hlídač a hrad se začal postupně měnit ve zříceninu. Adaptace audienční síně královského paláce na kapli v r. 1733, doprovázená následně každoročními poutěmi, pomohla udržet alespoň tuto nejvýznamnější hradní budovu pod střechem. V 19. století byla romantická zřícenina středem zájmu národních buditelů a výtvarných umělců. R. 1923 prodal kníže Josef Colloredo-Mansfeld zpustlý hrad Točnick za 2 000 korun Klubu československých turistů; ten zde provedl první restaurační práce. Od r. 1953 náleží hrad státu, který tuto významnou památku již po řadu let postupně rekonstruuje.

Hrad Točnick se řadí mezi nejrozsáhlejší zříceniny v Čechách. Z hradního areálu zůstalo zachováno jen torzo, ale i tak - architektonická výmluvnost, starobylost a romantičnost Točnicku, podtržená jeho dominantní polohou v krajině, navozují působivý dojem. Návštěvníci si mohou prohlédnout královský palác s dobovým nábytkem, velký palác se sgrafitovou výzdobou, západní bránu s heraldickými znaky a východní bránu s mohutným mostem přes příkop, v němž jsou chováni medvědi. Romantická kulisa hradu přímo vybízí k pořádání rozmanitých kulturních akcí a programů. Konají se zde středověké jarmarky, ukázky dobové zábavy - zejména hudby a tance, dobových dílen, kuchyně aj.

Prohlídky: červen – srpen: denně mimo pondělí 9 – 12, 13 – 18 hod.

Vstupné: základní 70,- Kč, zlevněné* 50,- Kč, symbolické** 10,- Kč, zdarma*** 0,- Kč

* děti od 6 do 15 let, studenti po předložení platného průkazu, důchodci, ZTP, ZTP-P

** hromadné výpravy dětí do 6 let z mateřských škol a škol v přírodě

*** děti do 6 let, jeden doprovod ZTP-P, pracovníci NPÚ a AMG po předložení platného průkazu.

[3] **Hrad Žebrák (338 m n. m.)** je starším z dvojice hradů Žebrák – Točnick. Tento hrad je zřejmě naším nejstarším šlechtickým hradem se dvěma okrouhlými věžemi. Při důležité cestě, která spojovala Prahu s Plzní a vedla dále do Norimberku, nechal hrad Žebrák ve druhé polovině 13. století vystavět pravděpodobně Oldřich Zajíc z Valdeka, člen mocného šlechtického rodu Buziců. Hrad byl postaven na samém okraji poměrně nízkého, úzkého, ale strmého výběžku křemencového valu; své jméno dostal podle vsi, která tvořila jeho podhradí vzdálené cca 2 km jižně. S přídomkem ze Žebráka se psal již r. 1280 i Přibyslav a rovněž jeho nástupce Oldřich, který zemřel v r. 1304 a bývá někdy též považován za zakladatele tohoto feudálního sídla.

Za vlády Jana Lucemburského se hrad stal majetkem českých králů. Lucemburkové si strategicky položený hrad velmi oblíbili. R. 1341 koupil Žebrák mladší bratr Karla IV. Jan Jindřich Korutanský. Značně zpustlý objekt nechal opravit, rozšířit a dal postavit hradní kapli sv. Apolináře a sv. Markéty. V r. 1342 se hrad stal královským majetkem. Král

Karel IV. jej často používal jako zastávku při svých cestách do Říše, dokud mu na Žebráku o Vánocích r. 1351 nezemřel prvorozený syn Václav.

Vrcholu své slávy dosáhl hrad za Karlova syna, krále Václava IV. Ten se zasloužil o výraznou přestavbu tohoto sídla; dal zvětšit původní palác a na Z straně hradiště nechal vybudovat nový dvoupatrový palác. Václav IV. tak pozvedl Žebrák na jednu z nejskvělejších rezidencí v zemi. Často zde také pobýval - zejména v letech 1383 - 1409 - a přijímal tu významné zahraniční návštěvy. V r. 1390 byl na Žebráku podepsán tzv. Chebský mír mezi míšeňskými markrabaty Jiřím a Bedřichem Vilémem, r. 1392 zde král potvrdil zakládací listinu pražské Betlémské kaple. V srpnu r. 1400 pobýval panovník na Žebráku znovu a právě zde ho zastihla zpráva o sesazení z císařského trůnu. V té době dokončil Václav IV. stavbu sousedního hradu Točnicku, který se stal jeho hlavní rezidencí; nicméně ani touto změnou pozice bývalého sídla příliš neutrpěla. Za husitských válek oba hrady úspěšně přestály dvojí obléhání kališníky. Během 15. století byl Žebrák často dáván do zástavy, ale přesto se pokračovalo v upevňování jeho obranyschopností. R. 1532 vypukl na objektu požár, hrad se z jeho následků již nikdy nevzpamatoval a následně rychle chátral. O další osudové poškození se postaral nový zástavní majitel Volf Krajč z Krajku při hledání legendárního pokladu Václava IV. Hrad byl natolik poškozen, že již v r. 1558 se výslovně uvádí jako pustý.

Poslední šlechtický majitel souhradí Josef Colloredo-Mansfeld prodal Žebrák r. 1923 za 8 000 korun (k hradu náležely i pivovarské sklepy) Klubu československých turistů. Během 20. století se na hradě uskutečnilo několik etap rekonstrukčních prací.

Žebrák byl stavbou bergfritového typu. Do dnešních dnů se dochovala mohutná válcová hlavní věž (tzv. bergfrit), zdobená iluzivním kvádrováním; nyní návštěvníkům slouží jako rozhledna. Druhá věž stojí na S úbočí. Dále je na hradě k vidění temná hladomorna, starý palác s pecí a torzo zdiva honosného paláce Václava IV. Z druhého paláce s bosovaným nárožím, vystavěným za krále Václava IV. nad Mlýnským potokem, je zřícenina, která svým charakterem připomíná budovy blízkého hradu Točnicku.

Prohlídky: červen: soboty, neděle, svátky 10 – 13, 14 – 17 hod.

Vstupné: základní 20,- Kč, zlevněné* 10,- Kč, symbolické** 5,- Kč, zdarma*** 0,- Kč

* děti od 6 do 15 let, studenti po předložení platného průkazu, důchodci, ZTP, ZTP-P

** děti do 6 let z mateřských škol a škol v přírodě

*** děti do 6 let, jeden doprovod ZTP-P, pracovníci NPÚ a AMG po předložení platného průkazu.

[4] **Obec Točník (331 m n. m.)** Název obce je poněkud zavádějící. Přímo v obci se totiž na skalním žeburu tyčí mohutná věž hradu Žebráku s rozvalinami ostatních hradních budov. Tento hrad však stál na svém místě již před založením obce, a tak její název byl odvozen od novějšího hradu Točnicku, který nechal postavit král Václav IV. na vysokém kopci nad obcí.

Většina návštěvníků si názvy obou hradů zaměňuje. Zmatek z toho plynoucí, je natolik častý, že si toho všiml i Jára Cimrman, a proto názvy obou hradů začlenil ve své praktické příručce "Pleteme si" mezi tzv. "věčné omyly."

Je zde patrná stará zástavba, která souvisí s hrady a jejich podhradím. Jde o točnický dvůr, starý pivovar, dva mlýny, hostinec "U Václava IV." (zvaný Kocanda), kapličku sv. Jana Nepomuckého na návsi a několik dochovaných starých domů. Další část obce tvoří domy postavené v 19. a na počátku 20. století a novostavby.

Současný život v obci je vázán na čilý turistický ruch během "hradní sezóny", tj. od března do konce října. Obec Točník si dosud udržuje svůj venkovský charakter. Za vsí se táhnou do tří světových stran krásné lesy bývalého loveckého hvozdu českých králů (Zbirožsko, Křivoklátsko, Berounsko).

[5] **Město Zbiroh (452 m n.m.)** je romantickým letoviskem na rozhraní brdských lesů a chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko. Rozkládá se na V svahu zámeckého vrchu (546 m n.m.) vytvořeného z buližníku. CHKO Křivoklátsko je chráněnou biosférickou rezervací UNESCO. Zbirožský zámecký park je největším parkem na Rokycansku.

První písemný dokument připomínající hrad Zbiroh je z r. 1230 ze záznamu v listinách kláštera v Plasích. Jako první držitel hradu je uváděn příslušník rodu Sulislavců Chřen ze Zbirova (de Sbirova) a jeho bratr Sulislav. Dalšími držiteli Zbirohu byli příslušníci rodu Drslaviců, a to asi od r. 1238. Známe je Břetislav ze Zbirohu (de Sbirow) a následně jeho syn Děpolt, zemský sudí, který hrad přestavěl a opatřil ho "tvrdými" hradbami a baštami včetně mohutné hlásky. Koncem 13. století již byli majiteli hradu Zajícové z rodu Valdeků, z nichž Oldřich ze Žebráka sídlil r. 1327 na Zbiroze. Dalšími držiteli Zbirohu se stali příslušníci rodu Lucemburků, čeští králové, Jan Lucemburký a Karel IV. Od r. 1336 byl hrad i s podhradím v držení rodu Rožmberků. Za husitských válek, které se Zbirohu nedotkly, pronajal v letech 1422 až 1427 Oldřich z Rožmberka hrad Zdeňkovi z Rožmitálu, aby jej spravoval a chránil jako purkrabí. V r. 1431 přenechal Oldřich z Rožmberka Zbiroh za 3000 kop grošů králi Zikmundovi. Zikmund hned zastavil zbirožské panství svým věřitelům Kunatovi Kaplíři ze Sulevic a Václavu Hájkovi z Hodětína. Po zaplacení dluhu se Zbiroh dostal do držení rodu Kolovratů. Hanuš mladší z Kolovrat zbudoval na hradě kapli, ve které byla 29. srpna 1469 vyhlášena klatba na Jiřika z Poděbrad. Zbirožské panství se r. 1477 stalo majetkem rodu Štemberků. Počátkem 16. století se majiteli stali Lobkovicové, kteří vládli Zbirohu skoro celých sto let. Panství rozšířili zejména na Z až po řeku Mži a získali i zboží točnické. Pod vládou lobkovického rodu se městečku dařilo dobře. Za zvlášť dobrého hospodáře byl považován Ladislav z Lobkovic, vysoký úředník české královské komory. V r. 1594 se však zapletl do připravovaného povstání proti králi Rudolfovi II., které bylo odhaleno a jeho účastníci tvrdě potrestáni. Ladislav

z Lobkovic stačil emigrovat a toho roku Zbiroh připadl královské komoře. Po bitvě na Bílé hoře se stal Zbiroh státním vězením pro účastníky stavovského odboje (Vilém z Lobkovic) a později i pro jiné delikventy. Následující události třicetileté války probíhaly ve Zbirohu stejně tragicky jako všude jinde. R. 1634 vypálili Švédové celé městečko. Hrad byl zpusťošen v r. 1639. V letech 1671 -1691 se nevolníkům ve Zbirohu vedlo zle, vládl zde zbirožský hejtman Zikmund Ignác de Bois, obklopený úředníky stejného ražení. Zámek vinou špatné správy zisťných hejtmanů chátral. R. 1700 bylo panství Zbiroh s Točníkem a Královým Dvorem zastaveno hraběti Františku Přebořovskému z Kasejovic a r. 1710 bylo dáno do zástavy knížeti Adamu z Lichtenštejna, který jej držel až do r. 1723. Když dříví zdejších lesů potřebovaly příbramské státní doly, bylo panství vyplaceno státní komorou a o něco později se dostalo pod správu horního úřadu v Příbrami. Tehdy vládli na zbirožském panství místo hejtmanů direktori. Od r. 1868 vlastnili rozsáhlé panství krakovští bankéři Simundt a Kirchmayer, kteří však ještě téhož roku prodali Zbiroh za 10 miliónů zlatých pruskému podnikateli Bethelu Henrymu Strousbergovi. Ze Zbirožska chtěl vytvořit mohutný průmyslový železářský komplex. V letech 1869 - 70 Strousberg urychleně přestavěl zbirožský zámek na honosné sídlo a přepychově jej zařídil. Jeho dalekosáhlé plány ztroskotaly po krachu na vídeňské burze r. 1873. Definitivní konec Strousbergova podnikání učinil krajský soud v Plzni a okresní soud ve Zbirohu v r. 1875 a 1877, kdy bylo panství prodáno v dražbě. R. 1879 ho koupil kníže Josef Colloredo - Mansfeld. Na zámku bydleli Colloredo - Mansfeldové zpočátku jen občas, teprve od r. 1913 trvale. Ve velkém strousbergovském sále, osvětleném tehdy skleněnou střešou, vytvářel v letech 1910 - 1928 světově známý malíř Alfons Mucha svá monumentální díla. Nejznámější je cyklus obrazů - Slovanská epeje. Po r. 1918 byly na zámku provedeny některé úpravy. Na začátku 2. světové války, museli Colloredo - Mansfeldové zámek uvolnit německé jednotce. Ostatní nevyužitá prostora pronajímali. Od r. 1945 byl zámek státním majetkem a r. 1990 byl zámek v restituci navrácen rodině Colloredo - Mansfeldové, která zámek prodala státu. Současným správcem objektu je Ministerstvo obrany.

Život obyvatel osady, vsi, městečka, města byl vždy úzce spojen s osudy držitelů hradu, později zámku. R. 1369 byla trhová ves povýšena a opatřena znakem s červenou pětilistou růží na stříbrném poli, městskou pečeti a právy na konání trhů, vaření piva a dalších svobod. V r. 1897 byl Zbiroh povýšen na město císařem Františkem Josefem I., který také Zbiroh navštívil. Hlavní obživou kraje bylo zemědělství, lesnictví a železářství. Ve 14. století nastává čilý rozvoj. V souvislosti se vznikající těžbou železné rudy jsou na její zpracování stavěny vysoké pece a železné hamry (Františkov). R. 1421 bylo okolí Zbirohu popleněno Žižkovým početným vojskem, táhnoucím s 320 vozy k hradu Vlčejnu. Zpusťla řada gruntů, hospodářský rozvoj byl utlumen. Před třicetiletou válkou měla obec snad i pravomoc soudní (návrší Šibenec). Pohromou pro Zbiroh byl vpád švédských vojsk na Rokycansko v letech 1634 až 1640. R. 1634 vypálila Banerova vojska celý Zbiroh, přičemž spolu se starou radnicí shořely i výsady udělené Zbirohu Rožmberky i řada dalších městských knih. V březnu 1640 se uvádí Zbiroh mezi obcemi, které jsou úplně spáleny.

V r. 1801 byla na Františkově zahájena stavba vysoké pece pojmenované po císaři Františkovi. Ve své současnosti byla vrcholem technických vymožeností. Pracovala do r. 1875. V r. 1814 zde byla ulita pamětní medaile na oslavu vítězství nad Napoleonem Bonapartem v bitvě u Lipska.

Ve druhé polovině 19. století zaznamenal Zbiroh rozvoj jak v podnikatelské, tak bohaté spolkové činnosti. V 18. a 19. století byla ve Zbirohu hojně provozovaná výroba cvočků podomácku ve "veřtatech". Tato výroba byla však postupně přeměněna na výrobu kleští a kladívek. V r. 1860 byla založena továrna na nářadí, která pracuje dodnes jako firma Zbiovia a. s. Zbirožské panství, jeho lesní, rybníční a polní hospodářství se počátkem 18. století stalo třetím největším velkostatkem v Čechách po Krumlově a Křivoklátu. Jeho působení v majetku Colloredo - Mansfeldů a Lesopolu s. s. r. o. trvá dodnes.

Kulturní památky:

Zámek Zbiroh, původně raně gotický hrad, byl postaven patrně ve 2. pol. 13. stol. Před r. 1594 byl přestavěn v renesanční zámek. Součástí hradu je gotická hradní kaple ze 14. století s freskovitou výzdobou presbytéria. Okrouhlá věž ze 13. století, stojící na jaspisové skále, je 12 m vysoká. Hradní studna je vylámaná ve skále a její největší udávaná hloubka je 163 m.

Prohlídky: v každou celou hodinu. Otevírací doba zámku je pondělí až neděle od 10.00 do 18.00 hod (poslední prohlídka v 17.00).

I. okruh

Provede historii Zbirožského zámku od dob jeho vzniku ve 13. století až do jeho novodobých dějin. Prohlídka též zahrnuje ukázky nálezů z hradní studny, zednářský salonek se zednářskými ceremonii a monumentální Muchův sál, ve kterém Alfons Mucha, člen Zednářů, namaloval své nejznámější dílo "Slovanská epeje". Dále okruh zahrnuje jedinečné prostora hradní kaple, která je jednou z nejstarších hradních kaplí v Čechách.

Cena prohlídky:

Dospělí 130,- Kč, děti do 6 let zdarma, děti od 6 do 15 let 40,- Kč, děti od 6 do 15 let v org. skupinách 30,- Kč, studenti do 26 let a dospělí nad 65 let 90,- Kč, rodinné – 2 dospělí a 2 děti do 15 let 310,- Kč, rodinné – každé další dítě 10,- Kč, cizojazyčné s elektronickým průvodcem 150,- Kč.

II. okruh – Okruh za tajemstvím

Zahrnuje tajemstvím opředené místnosti. Ermitáž proslulou tajnými rituály nacistických skupin SS. Kobky, které zde sloužily jako vězení. Doživotní vězení si zde odpykávali vlastizrádci a nejvyšší představitelé stavovského povstání. Dále se vystoupá na hlavní útočištnou věž z počátku 13. století. Návštěva kaple, na které jsou patrná období, jimiž procházela. Nakonec prostor hradní studny, která se svou hloubkou řadí mezi jedny z nejhlubších studen v Čechách a ve střední Evropě.

Okruh je fyzicky náročný, maximálně pro 6 lidí (dále však slibují slevu 10% pro skupiny nejméně 10 osob – viz níže!).

Prohlídky se uskutečňují vždy v 11 a 15 hodin.

Cena prohlídky:

Dospělí 250,- Kč, děti do 6 let zdarma, děti od 6 do 15 let 50,- Kč, děti od 6 do 15 let v org. skupinách 40,- Kč, studenti do 26 let a dospělí nad 65 let 150,- Kč, rodinné – 2 dospělí a 2 děti do 15 let 560,- Kč, rodinné – každé další dítě 10,- Kč, pro skupiny (nejméně 10 osob) sleva na vstupném 10%.

Za pozornost stojí též rekonstruovaná **opona** pro jeviště sokolovny ve Zbirohu, vytvořená podle návrhu Alfonse Muchy v r. 1923 a v roce 1997 prohlášená MK ČR za kulturní památku.

Dle záznamu v pamětní knize farnosti byl původní **kostel sv. Mikuláše** postaven v r. 1364. Z původního chrámu se zachovaly pouze zdi, presbytář a věž. V r. 1716 byla gotická stavba přestavěna do barokní podoby. Vnitřní úprava byla provedena v r. 1883. Staré oltáře byly nahrazeny novými, pseudogotickými. Fresky sv. Mikuláše, sv. Václava a sv. Ludmily byly zhotoveny při opravách v r. 1921. Namaloval je akademický malíř Jiří Heřman z Prahy. Pořízen byl nový zvon za dva dřívější, zabrané v první světové válce. Teprve v r. 1971 byl na věž umístěn nový zvon, protože i v druhé světové válce Zbiroh opět přišel o zvon. Před kostelem stojí socha sv. Jana Nepomuckého a v její blízkosti pomník obětem z 1. a 2. světové války. Součástí pomníku byla socha T. G. Masaryka, která byla po únorových událostech 1948 odstraněna. V současnosti je nahrazena bustou.

Za povšimnutí stojí i **domy na náměstí** a ve Sládkově ulici. **Muzeum Josefa Václava Sládka** v domě čp. 28 na Masarykově náměstí bylo zřízeno v r. 1952. Nachází se na původním místě rodného domku básníka. Na domě je umístěna pamětní deska básníka. Expozice muzea představuje život a dílo J. V. Sládka a její součástí je stálá výstava jeho fotografií.

V **městském muzeu** se nachází expozice věnovaná železářství a období podnikání B. H. Strousberga, je zde připomenuta továrnička Václava Jiřího na kuřácké potřeby a zařízení selské jizby z 19. století. V muzeu probíhají krátkodobé výstavy a kulturní akce. Součástí muzea je bohatá knihovna.

Ke kulturnímu životu Zbirohu přispěla řada **rodáků a významných osobností:**

Václav Jaromír Pícek - (1812-1869) je básníkem z dob našeho obrození a autor veršů Čechy krásné Čechy mé, které zhudebnil jeho přítel z nedalekého Kublova **Josef Leopold Zvonař**. Další básně Bývali Čechové a Písně dcery ducha mého zhudebnil **J. Vavřínek**. Do Zbirohu Zvonař nastoupil jako okresní soudce. Jeho péčí byly některé školy na Zbirožsku opatřeny knihovnami.

František Alexander Heber - (1815-1849) ve Zbirohu pobýval od r. 1839 jako kupec v čp. 127. Byl znamenitým topografem se zájmem o hrady a zámky. Vydal sedmisvazkové dílo České tvrze, hrady a zámky s popisem 586 objektů. Zemřel v Náchodě.

Josef Václav Sládek - (1845-1912) je nejslavnějším zbirožským rodákem, básníkem a překladatelem, vydavatelem a redaktorem časopisu Lumír, lyrikem intimní občanské poezie a dětského světa. Je autor vlasteneckých básní, překladatelem anglo - americké poezie a téměř celého Shakespearova díla. Po ukončení univerzitních studií pobyl 2 roky v Americe. Po návratu se stal profesorem angličtiny na Obchodní akademii v Praze a vydal první česko-anglickou učebnici. Zemřel r. 1912 ve Zbirohu a pochován je na vyšehradském Slavíně.

Čeněk Zíbrt - (1864-1932) universitní profesor, kulturní historik, etnograf a bibliograf, redaktor národopisného časopisu Český lid jezdíval na Zbiroh pravidelně o letních měsících.

Fraňa Šrámek - (1877-1952) básník, prozaik a dramatik. Školu ve Zbirohu navštěvoval v letech 1883 - 1885 a pobýval v domech v čp. 164 a 127. Zbirožské zážitky zachytil v románech Stříbrný vítr a v Pasti.

Josef Palivec - (1886-1975) byl rodákem ze Švabína, jako básník zaujímá v české poezii pozoruhodnou pozici svou meditativností, šifrovaností slovního významu a metafor i hrou se slovy, jež ovšem mívá na sám práh reflexe tragiky i lidské existence (Pečetní prsten, Spáč aj.). Byl také překladatelem díla P. Valéryho. Pro francouzské revue překládal Horovy, Seifertovy, i Nezvalovy básně. Byl všestrannou osobností občanského i literárního světa. Manželstvím se sestrou K. Čapka, Marií Čapkovou, vstoupil prostřednictvím sňatku nevlastní dcery do okruhu rodiny hudebního skladatele Igora Stravinského. Byl účastníkem odboje ve 2. světové válce a ředitelem tiskového odboru ministerstva zahraničí ČR. V 50. letech byl odsouzen na 20 let do žaláře.

Marie Majerová - (1882-1966), spisovatelka, do Zbirohu dojížděla. Okouzil ji Františkov, kde napsala reportáž z pracovního ovzduší zaměstnanců Plzeňského díla.

Marie Pujmanová - (1893-1958) prozaička, básnířka. Pobývala ve Zbirohu, na Švabíně. V povídce Hoch a had se vyznává z lásky ke zdejšímu kraji.

Adolf Branald - (1910-2008) spisovatel, autor historického románu Král železnic, uvádí čtenáře do světa vysoké mezinárodní finanční diplomacie, ale také na český Zbiroh, kde H. B. Strousberg, pruský podnikatel, chtěl uskutečnit svůj sen a proměnit Zbirožsko na Český Manchester.

Jiří Mucha - (1915-1991) zámecký rodák, byl synem malíře A. Muchy, pracoval jako novinář, spisovatel a překladatel. Za druhé světové války byl příslušníkem Čs. armády v Anglii.

Vedle osobností literatury můžeme jmenovat i řadu **výtvarných umělců**: **Karel Liebscher** - (1851 -1906) malíř, krajinář, autor pohledů na Zbiroh.

Alfons Maria Mucha - (1860-1939) světový malíř, kreslíř a ilustrátor. Tvůrce stylu, který se stal stylem doby - evropské secese. Majitel zbirožského panství Josef František Colloredo Mansfeld nabídl Muchovi v r. 1912 ubytování a prostory zbirožského zámeckého plesového sálu. Ten se mu stal místem k uskutečnění vlasteneckého snu. Po dobu šestnácti let zde koncipoval cyklus Slovanská epopěj, evokující mýty i dějiny slovanských osudů. Přátelský vztah ke zbirožskému prostředí vyjádřil Mucha i tím, že si ke své práci zval zbirožské občany jako modely pro svá díla. Ve zbirožském muzeu je uchován návrh opony zbirožským Sokolům z r. 1923. Také narození syna Jiřího Muchy (spisovatele) v r. 1915 prohloubilo rodinné vztahy ke Zbirohu. Zbiroh v posledních letech navštívila i manželka Jiřího, hudební skladatelka G. Muchová a jejich syn John Mucha. Ve Zbirohu také vznikly návrhy prvních Čs. poštovních známek. Pro Rokycany vytvořil obraz Jan Rokycana na koncilu v Basileji.

Za **hudební oblast** je třeba jmenovat: **Josef Bohuslav Foerster** - (1859-1951) byl hudebním skladatelem a spisovatelem. Zhudebnil četné básně J. V. Sládka, zvláště jako sbory. Za německé okupace přebýval ve Zbirohu a své dojmy uložil do skladby Zbirožská suita.

Marie Gärtnerová - (1877-1965) operní pěvkyně, rodačka z Loděnic, zpívala na největších evropských operních scénách. Dožila v Pětidomí.

Václav Vačkář - (1881-1954) - hudební skladatel, stal se spoluzakladatelem organizace hudebníků československých, později ochranného svazu autorského. Vedl kapely v Dalmácii, Šibeniku, na Korčule, hrál v divadle v Krakově, Vinohradském v Praze, v České filharmonii nejprve housle a pak trumpetu. Ve Zbirohu, kam byl v r. 1926 pozván nadlesním Herzogem, byl okouzlen přírodou a zkomponoval zde proslulou serenádu Vzpomínka na Zbiroh. Hudební tradice pokračuje v každoročním pořádání hudebních slavností české muziky Vačkářův Zbiroh.

[6] **Obec Týček (471 m n. m.)** leží na mírně svažitém terénu, obklopen polnostmi a v blízkosti zalesněnými oblastmi na okraji CHKO Křivoklátsko. První zmínka o obci je z r. 1336. Ves patřila ke Zbirohu už za Rožmberků. Vedle roubených chalup ze 17. století - chráněných kulturních památek (za pozornost stojí chalupy čp. 25 a čp. 28) stojí na kraji obce kaplička. Na návsi pak pomník padlým z 1. světové války.

[7] **Čertova skála (566 m n. m.)** Pět věží, které jsou seřazeny ve směru V - Z a leží téměř v jedné přímce. První věž leží asi 5 min chůze od kóty 566 směrem na Z. Skály budovány buližníky (silicit), z vrcholové partie velkolepý výhled. Oblíbený cíl rodinných výletů ze Zbirohu.

[8] **Světovina (560 m)** Skalní „kazatelna“ s pěkným výhledem na Drahoňův Újezd, údolí Zbirožského potoka, Matčinu horu a Babí skálu. Lokalita je jihozápadním výběžkem CHKO Křivoklátsko.

Plán města Zbiroh s turistickými značkami

